

Katalánská nezávislost: co se skrývá za nacionalistickým mýtem

Radikalizace významné části vládnoucích tříd v Katalánsku vyvolala ve Španělském království velkou politickou krizi. Je to politická krize zrychlená rozhodnutím monarchie reagovat silou na referendum o nezávislosti, které svolala vláda regionu, ale také tím, že se k nové perspektivě, kterou podle nich vznik nového státu představuje, přimykaly rozsáhlé sektory proletariátu.

Katalánská Generalitat, zatlačená po referendu nesmlouvavostí monarchie (kterou, jak se sluší a patří, podpořila Evropská unie), rychle rezignovala a stáhla se k požadavku na jednání, aniž by se setkala s protesty svých stoupenců. Navzdory slibům ohledně toho, jak postupovat dál po referendu z 1. října 2017, šlápla regionální vláda v Barceloně na brzdu a oklamala významné sektory svých stoupenců. Ty věřily v možnost zničení centrálního pilíře španělského státu jedním jediným hlasováním v rámci běžného fungování buržoazní politické demokracie. Šlo však pouze o pózu, která měla smysl jen pro zúčastněné katalánské a madridské politické strany, pro nikoho jiného.

První otázka, kterou si musejí revolucionáři položit, se proto týká důvodů pro radikalizaci podstatných sekcí katalánských vládnoucích tříd. Abychom na ni zodpověděli, musíme se podívat na současné příčiny španělské politické krize.

V základech všeho leží fiskální krize států

Poslední epizoda katalánského volání po nezávislosti se odehrává v globálním rámci vyznačeném dvěma ústředními prvky: politickou krizí evropských států, která je produktem fiskální krize ze začátku tohoto desetiletí, a absencí jakéhokoli vyjádření dělnické autonomie, schopné posunout rozpory pronikající občanskými společnostmi oněch států na terén třídního boje. V případě Katalánska se fiskální krize spojila s bankovní, která byla sama způsobena kolapsem stavebního sektoru.

Podle statistického úřadu Evropské unie Eurostat byla španělská stavební krize největší na celém starém kontinentu, s poklesem tržeb mezi červnem 2007 a červnem 2008 o více než jednu čtvrtinu. Ve stejném období zaznamenalo Katalánsko pokles prodeje nemovitostí o více než 42 procent. V květnu 2012 bylo několik bank, jejichž bilanční výkazy byly plné úvěrů na nemovitosti, prohlášeno ratingovými agenturami za insolventní a nakonec byly znárodněny.

Tři věřitelé pak riskovali, že způsobí kolaps celého bankovního systému. Byla mezi nimi i Catalunya Banc, největší katalánská banka a čtvrtá největší ve Španělsku. V roce 2015, poté co získala od centrálního státu nové finanční prostředky v hodnotě 12 miliard eur, ji koupila společnost BBVA (Banco Bilbao Vizcaya Argentaria; druhý největší půjčovatel ve Španělsku). Ústřední úloha bankovního systému v Katalánsku je dobře známá: v tomto regionu má sídlo více než pětina španělských spořitelů (k dnešku jich je 45), včetně té nejvýznamnější s názvem la Caixa, největší spořitelny v Evropě a třetí největší finanční instituce v zemi, a Banc Sabadell, čtvrté největší soukromé banky ve Španělsku.

Je též třeba poznamenat, že katalánská bankovní síť v praxi oponuje nezávislosti. La Caixa přesunula své sídlo z Barcelony do Valencie a Banc Sabadell se připravuje na přesídlení do Alicante. Hlavní důvod tohoto nedostatku vlastnictví katalánských bank je jednoduchý: potřebují refinancování od Evropské centrální banky, aby se vyhnuly „runu na banky“ v podobě náhlého hromadného odlivu úspor do bank eurozóny. Nesmíme však zapomenout ani na důkladnou integraci katalánské ekonomiky do španělské (45 procent katalánského obchodu se odehrává se Španělskem). Pokud můžeme věřit katalánskému statistickému úřadu, mělo Katalánsko v roce 2016 exportní přebytek ve výši

27 miliard eur, z toho bylo 14 miliard eur se Španělskem. Téměř polovina tohoto přebytku je způsobena byznysem v obchodních službách, zejména cestovním ruchem. Tento přebytek platební bilance, včetně oblasti cestovního ruchu, je ovšem zřetelně financován úvěrovým systémem. Pokud by onen přebytek zmizel, ohrozilo by to půjčky, které ho umožnily.

Banky však nejsou jediné, kdo se pokouší utéct do klidnějších míst. V době, kdy tento text vznikal, dosáhl seznam firem, které odcházejí, čísla 1885. Jsou na něm přitom i opravdu velké společnosti.¹ Mezinárodní fondy mezitím „zastavily veškeré investice do Katalánska a uvedly Španělsko na svůj červený seznam“, říká server El Confidencial. A konečně: „Malé a střední podniky, které představují obrovskou většinu podniků v Katalánsku, říkají, že jsou zděšeny a znepokojeny,“ uvádí Antoni Abad, předseda podnikatelské asociace Cecot, pro francouzský deník Le Figaro.

Katalánsko vyšlo z fiskální krize s veřejnými financemi na cáry. Jeho samotný regionální dluh vzrostl na 35 procent katalánského HDP a společně s katalánským podílem na španělském dluhu by podle neoptimističtějších výpočtů činil asi 115 procent katalánského HDP. Katalánští nacionalisté tvrdí, že s odloučením od království zmizí rozpočtový schodek, který nyní spotřebovává jedno procento HDP. V roce 2016 si Katalánsko vypůjčilo od centrální vlády více než 50 miliard eur, což odpovídá přibližně 80 procentům jeho přímého dluhu. Závislost katalánské Generalitat na madridských penězích roste. Odtud vzešlo rozhodnutí zatlačit na monarchii s cílem přinejmenším získat větší fiskální a rozpočtovou autonomii. Záminkou pro mobilizaci místní populace byla ofenzíva vedená od roku 2006 Lidovou stranou, která je u moci v Madridu. Lidová strana je legitimním dědicem „umírněného“ frankismu, který chtěl transformovat režim na klasickou parlamentní demokracii, je proti uznání katalánského „národa“

¹ Abertis (silniční a letištní infrastruktura), General de Aguas de Barcelona (rozvod vody), Cellnex Telecom (telefonní, datová a vysílací infrastruktura), Freixenet a Codorniu (produkce vína), Gas Natural Fenosa (rozvod plynu a elektřiny), Inmobiliaria Colonial (realitní skupina) atd.

a proti uznání nadřazenosti katalánského jazyka nad španělským, kromě oblasti vzdělávání.

Na ono uznání již přitom přistoupila Socialistická strana a bylo vtěleno do článků vepsaných do španělské ústavy. Lidová strana onen doplněk v roce 2010 předložila k projednání ústavnímu soudu. Situaci, kdy katalánská vláda vytvořila nepochybný lidový konsensus, se přitom šlo vyhnout prostě tím, že by se úprava ústavy z roku 2006 nechala nedotčená. Vytvořený konsensus se projevil během nedávného nelegálního referenda, které zaznamenalo masivní účast voličů, a to navzdory represím, k nimž monarchie a post-frankisté z Lidové strany přikročili.

Proč však vládnoucí třídy Španělska, vydatně podporované Evropskou unií a všemi státy, které do ní patří,² s oním neofenzivním „požadavkem“ nesouhlasily? Zprvé proto, že Katalánsko hraje ústřední roli v ekonomice země, která se stále zotavuje po fiskální a stavební krizi. Dále je to proto, že formální ústava každé země je hluboce zakořeněna ve své historii, ve své materiální ústavě, která je vyjádřením, byť třeba neformalizovaným, vládnoucích společenských vztahů a jejich specifických rysů. Dnešní Španělsko vychází z „mírového“ přechodu od otevřeně diktátorského režimu k „moderní“ demokracii. Tento přechod byl posvěcen 25. října 1977 paktem z Moncloa, který uzavřely všechny strany a odbory Španělska (s výjimkou anarchistické CNT). Frankistické Španělsko bylo v oné době na pokraji zhroutilí s téměř padesátiprocentní mírou inflace a masivním únikem kapitálu, zatímco bylo podkopáno silící dělnickou autonomií. To vše nutilo starý režim, aby se odporoučel velmi polehoučku, tak aby si stát i veřejná správa uchovaly kontinuitu. To se režimu dařilo jen se značnými obtížemi, šel od jednoho pučistického šoku k druhému³ a s pomocí levice státu a baskických a katalánských stoupenců nezávislosti musel čelit dělnickým

² „Na základě španělské ústavy nebylo hlasování organizované v Katalánsku legální. Pro nás (...) je to věc vnitřní otázky Španělska, k níž je třeba přistoupit s respektem k ústavnímu pořádku,“ uvedl mluvčí EU 10. října 2017.

³ Viz například puč podplukovníka Tejera v listopadu 1978 nebo puč kapitána Milanse del Bosche v únoru 1981.

bojům. Ticho proletariátu jako třídy nebylo od té doby zásadně přerušeno. V Katalánsku je toto ticho obzvlášť ohlušující právě dnes.

Zmatek uvnitř dělnické třídy v Katalánsku, roztržené mezi dvěma státy, jedním stávajícím a druhým neustaveným

Politická generální stávka svolaná na úterý 3. října 2017 na protest proti policejnímu násilí z předchozí neděle po zákazu referenda o nezávislosti Madridem nebyla masivně podpořena velkými továrnami a dalšími výrobními centry Katalánska. Výroba v SEATu v Martorellu onoho dne klesla pouze o 10 procent, zasažena byla jen jedna ze tří linek. Na druhé straně měla stávka jistý úspěch ve veřejné dopravě, zdravotnictví a administrativě. Na masových demonstracích byli nejpočetnějšími účastníky středoškolští a vysokoškolští studenti a zaměstnanci veřejného sektoru. Významnou součástí byly blokády silnic, přístavů a železnic. Navzdory početným slabostem onoho hnutí by bylo mylné srovnávat ony masové demonstrace inspirované zastánci nezávislosti s demonstracemi síly v režii monarchie a post-frankistů v Madridu. Tato shromáždění brání zavedený řád a podporují represi v Katalánsku. Jsou akcemi reakčního společenského bloku, v němž mají dominantní postavení síly loajální frankismu a nostalgici po koloniálním Španělsku.

Ačkoli regionální sekce CCOO (Comisiones obreras; Komise pracujících, blízké stalinistům) a UGT (General Union of Trabajadores; Generální odbory pracujících, se vztahem k Socialistické straně) vyzvaly ke stávce 3. října a byly architektky „Rady pro demokracii“, která mobilizovala, jejich španělské mateřské organizace avizovaly svou opozici vůči procesu nezávislosti a spolu s nimi i všechny národní španělské politické strany – Lidová strana, Socialistická strana, Sjedinená levice (reformovaní stalinisté) a chávisté z Podemos. K oponentům referenda se připojila asociace velkých firem v regionu. Dvě největší katalánské organizace státní levice, Sjedinená levice a Podemos, a levicovější části Socialistické strany se prohlásily za nacionalisty, ovšem nikoli za stoupence nezávislosti: znamená to, že jsou pro uznání katalánského „národa“, ale proti jeho odtržení. Pokud jde o anarchistickou CNT, která (28. září, spolu s CGT) vyzvala ke generální

stávce na 3. října, ta brání právo na sebeurčení, zatímco odsuzuje „represivní povahu katalánské Generalitat“.⁴

Katalánskému nacionalismu samozřejmě vládne privilegovaná ideologická oblast kultury. Je silně založený na požadavku uznání katalánštiny jako oficiálního, převládajícího jazyka. Pokud je pravděpodobné, že většina tamních obyvatel nechtěla mít s nezávislostí nic společného, násilí policejní reakce a všednodenní propaganda předsedy vlády Rajoye a krále Filipa tábor katalánského nacionalismu jistě posílily. Důkazem je masová účast na referendu, a to i přes brutální represe. K těm nejrozhodnějším frakcím katalánského nacionalistického hnutí se přidalo mnoho mladých proletářů (studentů i ostatních), kteří tlačili, i když nekoordinovaně, na tvrdší konfrontaci s Madridem. Rojalistická represe pomohla ukryt buržoazní třídní povahu katalánského separatismu i jeho nechvalně známou historii.

Nikdy totiž nesmíme zapomínat, že katalánští nacionalisté, zejména ti z Izquierda Republicana de Cataluña (Republikánská levice Katalánska),⁵ byli stejně jako stalinisté hlavními silami zodpovědnými za kontrarevoluční represe v letech 1936-37.

Stát: nezbytný pro kapitál a veřejný nepřítel číslo jedna pro proletariát

Zjevnou snahou separatistů je vytvoření nového státu. Proto mají v úmyslu ustavit občanskou společnost v Katalánsku v národ s uznanými tradicemi, kulturou, specifickým jazykem. V ideologické konstrukci hraje zásadní roli historický revizionismus, jehož cílem je individualizace trajektorie „katalánského lidu“. Historie se tak neustále přepisuje podle měřítka zakládajících mýtů, které se často mění v závislosti na národních potřebách v daném okamžiku. „Kdo kontroluje minulost, kontroluje budoucnost: kdo kontroluje současnost, kontroluje minulost,“ napsal Orwell v románu 1984. Cíl této

⁴ <http://cntbarcelona.org/triem-lluitar-el-3-doctubre-totes-i-tots-a-la-vaga-general/>

⁵ Strana byla založena v roce 1931 a byla součástí Lidové fronty, která byla u moci po volbách v únoru roku 1936. Vedla Generalitat do Francova vítězství v roce 1939. Vždy byla pro nezávislost.

manipulace je zřejmý: skrýt třídní konflikt a transformovat vnímání vykořisťování a útlatku, které podřízené třídy zažívají, v odmítání nepřítelů, vnitřního nebo vnějšího, který údajně může za vše zlé. Tento mechanismus hraje roli jak ve Španělsku, tak v Katalánsku: monarchie popírá veškerou národní specifičnost Katalánců a katalánští nacionalisté ztotožňují království s kořenem všeho zla, zatímco je pouze jedním specifickým vyjádřením nadvlády kapitálu v zemi. Stovky tisíc mladých proletářů, kteří se upsali katalánské republice, dávají chybnou odpověď na často opodstatněné příčiny svého hněvu. Nesmíme je považovat za totéž jako Generalitat a sekce separatistických vládnoucích tříd, které žene vůle posílit svou nezbytnou materiální základnu skrze fiskální suverenitu.

Katalánská republika nezruší vykořisťování, vybuduje nové hranice, nové bariéry, zatímco je nutné je všechny vymazat – a spolu s nimi i státy, které je vztyčily. Čelíme mystifikaci, která dostala volnou ruku kvůli politickému mlčení proletariátu, mlčení, které ona mystifikace posiluje, protože třídu nutí být zticha a tvrdě pracovat.

Proto je jedinou životaschopnou reakcí na „národy“ třídní boj ve všech svých mezinárodních dimenzích. V rámci interního boje uvnitř vládnoucích tříd, který se vede prostřednictvím občanské společnosti, nemusejí komunisté zaujímat jednu ani druhou stranu. Do národních otázek, které se objevují ve světě kapitálu tu či tam, již nemusejí intervenovat. Musejí naopak vysvětlovat důvody jejich vzniku, kritizovat specifické kultury a tradice, bránit jazykovou svobodu projevu (katalánština je, spolu s kastilštinou, oficiálním jazykem v hlavních oblastech Španělska, kde je používána, od roku 1993) a musejí se vyvarovat přímému či nepřímému podporování stávajících států.

Co to znamená v katalánské situaci? Komunisté nemají nic společného se španělskou národní jednotou ani s ustavováním nezávislé republiky Katalánsko. Pokud se chce jedna populace oddělit od jiné, není to záležitostí proletariátu, jediné existující globální třídy bez vlasti nebo národa (pokud to nevede k novým útlatkům). Komunisté bojují proti všem hranicím a všem státům, které je brání. Terén jejich boje je od samého počátku

mezinárodní, globální, stejně jako je globální dominance kapitálu a státu, jako státy, které chtějí komunisté zničit. Komunisté vysvětlují, že nacionalistickou iluzi, separatistickou nebo jinou, může odstranit pouze návrat třídního boje v masivním měřítku. A nakonec bojují komunisté proti státním represím proti částem utlačovaných tříd, včetně těch, které jsou vězni ideologií, které jsou v rozporu s jejich historickými zájmy. Samozřejmě pod jednou podmínkou: že se nemobilizují proti jiným proletářům, proti jiným třídním bratrům a sestrám, ať už kdekoliv, jako například v Lombardii a Benátsku.⁶

Může k této revoluci dojít jen v jedné zemi?

Odpověď: Ne. Velký průmysl už tím, že vytvořil světový trh, tak spolu spojil všechny národy na zemi, zejména civilizované, že každý národ je závislý na tom, co se děje u druhého. Kromě toho velký průmysl tak vyrovnal společenský vývoj ve všech civilizovaných zemích, že se ve všech těchto zemích buržoazie a proletariát staly dvěma rozhodujícími třídami společnosti a boj mezi nimi hlavním bojem doby. Komunistická revoluce nebude tedy jen národní revolucí, nýbrž bude probíhat současně ve všech civilizovaných zemích tj. přinejmenším v Anglii, ve Francii a v Německu. V každé těchto zemí se bude vyvíjet rychleji nebo pomaleji, podle toho, zda za či ona země má vyvinutější průmysl, větší bohatství a značnější množství výrobních sil. Proto ji bude možné provést nejpomaleji a nejtíže v Německu, nejrychleji a nejsnáze v Anglii. Bude mít také značný vliv na ostatní země světa a úplně změní a velmi urychlí celý dosavadní vývoj. Je to světová revoluce a bude proto také mít světové dějiště.

(Bedřich Engels: Zásady komunismu, říjen – listopad 1847)

Protí všem státům, starým i novým. Pryč s vlastenectvím. Pryč s hranicemi. Ať žije mezinárodní třídní boj

**Kolektivně proti kapitálu (KPK)/
Mouvement Communiste (MC)**

⁶ V říjnu 2017 tam přes 95 procent voličů hlasovalo v referendu pro větší autonomii na Římu. Referendum vyhlásili guvernéri obou regionů ze separacionalistické, proti-přistěhovalecké a xenofobní Ligy severu.